

Farooq Tariq

Religiös fundamentalism i muslimska länder

Talibanernas aktuella maktövertagande i Afghanistan (augusti 2021) gör det extra viktigt och intressant att titta närmare på den islamistiska fundamentalismen. Marxistarkivet har redan publicerat en hel del texter om detta problem (se lästipsen allra sist) och vi kommer att även i fortsättningen ta upp olika aspekter av detta.

Författaren Farooq Tariq var till 2019 först generalsekreterare och sedan nationell talesman för Awami Workers Party i Pakistan, som bildades 2012 genom en sammanslagning av tre partier.

Artikeln är översatt ur [International Viewpoint](#), 16 juli 2015. Den baseras på ett tal som Farooq Tariq höll på University of Philippines i Manila den 3 juli 2015, organiserat av *International Institute for Research and Education* (IIRE)¹.

Översättning från engelska, Göran Källqvist.

Religiös fundamentalism är inte bara ett fenomen som sprids av individer, grupper, moskéer, madrassar² eller samlingar av sådana grupper: de har lyckats utnyttja stater som Saudiarabien, Iran, Sudan, Afghanistan, ibland under korta perioder medan de i andra fall har befäst sitt grepp över de statliga strukturerna. Målet är inte att sprida fundamentalismen till en kontinent eller över hela världen, men de kommer att fortsätta kämpa för att tillämpa sin politiska islamistiska agenda ända tills "domedagen".

Ett helt klart faktum för att förstå orsaken till den religiösa fundamentalismens tillväxt i länderna i Mellanöstern, är att den amerikanska och brittiska imperialismen medvetet framställde det politiska islam som ett försvar mot de nationalistiska och socialistiska rörelsernas uppsving och utbredning på 1950- och 1960-talen.

Den 5 januari 1957 bad USA:s president Eisenhower kongressen att anta en resolution som gav honom rätt att ge ökad militär och ekonomisk hjälp, till och med direkt skydd från USA, till alla länder vid Persiska viken som var villiga att erkänna det kommunistiska hotet. Två månader senare antog kongressen "Eisenhowerdoktrinen". För att rädda Mellanöstern från kommunismen vände sig Washington till det politiska islam, allmänt känt som religiös fundamentalism. Den "religiösa metoden" användes sida vid sida med den "polisiära och militära metoden".

Eisenhowers doktrin prövades först i Jordanien, där nationalisterna krossades brutalt med stöd från det muslimska brödraskapet som stod på monarkins (kung Husseins) sida. Ända sedan dess har de medborgerliga rättigheterna varit inskränkta i Jordanien.

Tidigare, 1951, störtades den iranske premiärministern Mohammad Mosadeq, som hade dristat sig att nationalisera Iranian Oil Company, vid en kupp som hade iscensatts av CIA. Ayatolla Kashani tog parti för kuppmakarna.

Dessa historiska hänvisningar är några av många som åtminstone delvis kan förklara hur imperialismen gav upphov till Hamas, Hizbollah, Mehdimilisen, al Qaida, talibanerna och de iranska ayatollorna. Senast i denna lista är DAESH, som till en början fick hjälp från de imperialistiska länderna för att gå mot upproret i Mellanöstern och för att störta de personer som inte längre stod

---

¹ IIRE är ett forsknings- och utbildningscenter baserat i Amsterdam, Nederländerna. Institutet grundades i Bryssel 1982. – *Red.*

² **Madrassa** (även stavat *madrassa*, *madrash*, *madrassah*, *madressa* eller *medrese*) är det arabiska ordet för skola. Det har på svenska fått den snävare innebörden av koranskola eller en islamisk institution för studier av teologi eller religiösa lagar – öa.

med på deras lista av favoriter. Nu framstår DAESH som den mest barbariska terroristgrupp som världen har upplevt, under namnet "islamska staten".

Man skapade ett monster och hoppades på det bästa, men det var inte vad som hände. Imperialist-ländernas skapande av den religiösa fundamentalismen i de muslimska länderna var det största politiska och organisatoriska misstag de gjorde under utformandet av sina strategier för att rädda kapitalismen från fientliga ideologier. Jämsides med detta har sauderna spelat en viktig roll för att stärka och hjälpa religiösa grupper i de muslimska länderna och främja sin wahabitiska ideologi. Saudiernas finansiering sträcker sig långt utanför Mellanöstern. De ger också ett enormt ekonomiskt stöd till högergrupper i Bangladesh, Malaysia, Indonesien och Maldiverna. Iran stöder shiitiska grupper som Hizbollah. Kuwait och Qatar stöder olika grupper inklusive Hamas och talibanerna på flera olika sätt.

De religiösa fundamentalistiska grupperna i olika muslimska länder använder alla möjliga sorters medeltida terroristiska handlingar för att skrämja sina motståndare. Den barbariska metoden att bränna fångar levande genom att hälla olja över dem, och att skjuta fångar till döds och publicera videofilmer har skakat världen enormt.

Den första religiöst fundamentalistiska regeringen i ett muslimskt land var den i Iran. Alltsedan 1979 har den stabiliserat sin bas genom att fysiskt döda alla oppositionsgrupper och senare genom att tvinga igenom så kallade "islamska lagar", huvudsakligen riktade mot kvinnor, demokrati och mot arbetarklassen. Den iranska regeringen har hjälpt fanatiska shiitiska grupper i hela världen mot sunnimuslimer och wahabitiska muslimer.

I Afghanistan spelade de nio åren med religiösa fanatiker vid makten mellan 1992 och 2001 en avgörande roll för att gynna den religiösa fundamentalismen, inte bara i muslimska länder utan över hela världen. Den introducerade "jihad" som det främsta vapnet för att sprida fanatismen. Den förvandlade islam till ett "politiskt islam". Usama bin Ladin utnyttjade Afghanistan som basläger för att planera och genomföra alla sina terroristiska aktioner. Senare blev Pakistan en tillflyktsort för honom.

I Pakistan blev 16 december 2014 datum för det dödligaste angrepp som religiösa fanatiker någonsin gjort mot en skola. 146 personer dödades på arméns allmänna skola i Peshawar, inklusive 136 barn mellan 10 och 17 års ålder. De sa till barnen att recitera trosbekännelsen och sköt sedan mot dem. Det var en attack mot muslimska barn utförd av muslimska fanatiker. Nästan 11% av alla barn på skolan dödades inom 15 minuter efter att skolan hade ockuperats.

Effekten på barn i hela Pakistan var så förödande att min 14 år gamla son frågade sin mamma vad han skulle göra om de kom till hans skola, "ställa upp sig i led eller springa". Pakistan och världen blev chockad denna dag. Nyheten om mordet på de oskyldiga barnen spreds över hela världen som dagens huvudnyhet. Ilskan och chocken var omfattande.

Den pakistanska staten har fullständigt misslyckats att hindra den religiösa fundamentalismens framväxt. Den har alltid varit en kelgris. Under lång tid uppmuntrade staten den som en andra säkerhetslinje. Enligt detta säkerhetstänkande var det statliga beskyddets centrala syfte att vara fientligt mot Indien.

Pakistan befinner sig i en region där fundamentalismen på senare tid har varit en av de mest hotfulla frågorna. Den religiösa fundamentalismens framväxt i Pakistan började egentligen på 1980-talet. Å ena sidan utnyttjade den militära diktatorn general Zia ul-Haq religionen för att rättfärdiga sin makt och "islamiserade" lagarna och samhället. Å andra sidan hade Pakistan blivit basläger för de krafter som gick mot den afghanska revolutionen. Efter Sovjets invasion av Afghanistan allierade sig Zia med USA, använde islam för att befästa sin makt och antog proislamska lagar, och inrättade många koranskolor. Hans politik skapade en "jihadistisk kultur" i Pakistan som lever kvar än idag.

På senare tid har den islamska fundamentalismen inte bara framstått som ett alternativt politiskt fenomen i Pakistan utan i hela den muslimska världen. Den islamska fundamentalismen i Pakistan

är delvis en del av detta internationella fenomen och beror delvis på speciella lokala orsaker. När man analyserar den islamska fundamentalismen måste man inse att religionen islam och islamsk fundamentalism inte är samma sak.

Den islamska fundamentalismen är en reaktionär, ickevetenskaplig rörelse vars mål är att föra tillbaka samhället till en urgammal samhällsstruktur och trotsa alla materiella och historiska faktorer. Den är ett försök att vrida tillbaka historiens hjul. Fundamentalismen har sina rötter i samhällets efterblivenhet, social utslagning, en låg medvetenhetsnivå, fattigdom och okunnighet.

Låt oss återvända till exemplet Pakistan. Utöver att ha skapat och stött jihadistiska grupper, har staten och militären med hjälp av ekonomiskt och politiskt stöd från de imperialistiska länderna indoktrinerat miljontals människor med en konservativ islamistisk ideologi i syfte att skydda sina strategiska intressen.

De tre årtiondena efter 1980 kan betraktas som koranskolornas år. De är för närvarande fler än 20.000, och utgör en bas för rekrytering till självmordsattacker. De stöds huvudsakligen av Saudiarabien och många miljoner muslimska invandrare och har blivit ett alternativ till det vanliga skolsystemet. Huvuddelen av den terroristiska verksamheten i Pakistan och på andra ställen kan knytas till ett organisatoriskt och politiskt stöd från dessa koranskolor.

Efter 11 september har statens nära relationer till fundamentalisterna i viss mån förändrats men egentligen inte avbrutits. De förbjudna terroristgrupperna byter namn och genomför sin aktivitet som vanligt. De håller möten och demonstrationer, samlar pengar och ger ut sin litteratur utan att staten ingriper.

Pakistan har blivit mer konservativt, mer islamskt och mer högerinriktat och det har lett till att de extrema islamistiska idéerna har brett ut sig. Lagar om hädelse används ofta för att lösa personliga och ideologiska kontroverser. Religiösa minoriteter, kvinnor och barn är enkla måltavlor. Dessa mjuka mål betalar det högsta priset för den kraftiga högersvingen.

Den religiösa fundamentalismens framväxt har inte bara blivit det allvarligaste hotet mot de progressiva krafterna utan också mot det moderna samhällets själva grundvalar. Fanatikernas verkliga mål är utbildning och sjukvård.

Folk som arbetar mot polio, huvudsakligen kvinnor, dödas av fanatikerna, eftersom det var ett team som arbetade för att utrota polio som gjorde att Usama bin Ladin upptäcktes, och ledde till att han mördades. Resultatet är att WHO har rekommenderat att pakistanier som saknar intyg om att de är vaccinerade mot polio ska förbjudas att resa utomlands.

De religiösa fanatiska grupperna är en ny version av fascismen. De är fascister under danande. De har fascismens alla historiska kännetecken. De mördar motståndare i mängder. De har fått ett stort utrymme inom medelklassen, i synnerhet bland utbildade. De är mot fackföreningar och sociala rörelser. De framställer kvinnor som underlägsna män och har som mål att hålla kvar dem i hemmet. Angrepp mot religiösa minoriteter har blivit en norm.

De religiösa fanatiska grupperna är internationalister. De vill ha en islamsk värld. De är mot demokrati och talar för kalifatet (kungadömet) som ett sätt att regera. De är den mest barbariska kraft som vår nuvarande historia har upplevt i form av "islamska staten" och talibanerna. Det finns inget progressivt i deras ideologi. De är inte anti-imperialister utan mot USA och väst. De har utvecklat och genomfört ytterst barbariska terroristaktioner i form av självmordsattacker, bombningar, massmord och urskillningslös beskjutning.

De måste motarbetas. Det amerikanska sättet i form av "kriget mot terrorn" har misslyckats totalt. Trots alla amerikanska initiativ i form av ockupationer, krig och skapandet av demokratiska alternativ, har de religiösa fundamentalisterna vuxit sig ännu starkare.

Trots ockupationen av Afghanistan är fundamentalisterna starkare än vad de var 11 september.

Det behövs ett helt paket. Staten måste bryta alla band med de fanatiska grupperna. Inställningen att de religiösa fundamentalisterna är ”våra egna bröder, vårt eget folk, vår säkerhetslinje och garanti mot ’hinduerna’”, ”vissa är bra och vissa är dåliga” och så vidare måste förändras. De vanligaste argumenten bland religiösa högermänniskor är konspirationsteorier. De vill inte se verkligheten.

Det finns ingen genväg för att få stopp på den religiösa fundamentalismen. Det finns ingen militär lösning. Det måste bli en politisk kamp med dramatiska reformer av utbildning, sjukvård och arbetsförhållanden i de flesta muslimska länder. Det måste börja med en nationalisering av koranskolorna och fortsätta med att tillhandahålla gratis utbildning, sjukvård och transporter som ett av de mest effektiva sätten för att motarbeta fundamentalismen.

Högerteorier gynna extrema högerideologier. Arbetarklassens massalternativ i form av fackföreningar och politiska partier knutna till sociala rörelser är det effektivaste sättet att gå mot den religiösa fundamentalismen.

Det är ett måste att undvika en ”kamp mellan barbarierna”, mellan imperialismens barbari och barbariet hos organisationer som DAESH och al Qaida. Det imperialistiska barbariet och dess diktatorer förtrycker miljontals människor över hela världen. Det är en gynnsam grogrund där fundamentalister och terroristorganisationer frodas. De lever på internationella interventioner, som de som leddes av USA och andra västländer och deras regionala styrkor i Afghanistan, Mellanöstern och Irak.

Vi får aldrig glömma en grundläggande sanning: terroristernas våld riktas först och främst mot folk i de muslimska länderna. De angriper alla friheter och grundläggande rättigheter. De spelar en viktig kontrarevolutionär roll – till exempel mot den ”arabiska vårens” progressiva strävanden. Dessa krafter måste bekämpas, vid en tidpunkt då de genomför ett allt större antal barbariska aktioner. Vi måste kämpa mot dem både i våra egna länder och med hjälp av internationell solidaritet – genom att kämpa mot imperialistiska krig, stöda progressiva rörelser, göra motstånd mot fundamentalismen och försvara offren för intolerans oavsett var de befinner sig.

Fundamentalismen (all religiös fundamentalism) och den nya extremhögern gör anspråk på radikalismens ideologiska grundvalar. Vi behöver en bred internationell antifascistisk och antifundamentalistisk motståndsfront, och även en aktivistisk vänster som kan ge ett radikalt alternativ.

Framväxten av religiösa fundamentalistiska grupper i länder med en muslimsk majoritet beror på ett antal faktorer, varav en del ligger utanför denna artikels räckvidd, men vi kan bara analysera detta fenomen om vi betraktar det i ett historiskt sammanhang. Det är lika viktigt att förstå det politiska islams politiska ekonomi. Det är uppenbart att islamisterna marginaliserades när det fanns vänsternationalistiska alternativ. Islamisterna fyllde tomrummet efter vänsternationalisterna i Mellanöstern. Under sin framväxt har islamisterna fått hjälp av imperialisternas öppna eller förtäckta beskydd eller interventioner för att uppnå sitt nuvarande massinflytande.

Det är också viktigt att konstatera att imperialismen inte är i konflikt med fundamentalismen. De kämpar bara mot den del som Washington och dess allierade har tappat kontrollen över. Tyvärr tog progressiva krafter över hela världen inte den religiösa fundamentalismens framväxt på allvar. De är en ny verklighet som utgör ett direkt hot mot deras existens. De religiösa fundamentalistiska grupperna och högern har anammat många politiska vänsterbegrepp för att marknadsföra sina tankar. De gör det för att få en bas bland massorna. Men vi får inte låta lura oss av deras terminologi.

De religiösa fundamentalistiska grupperna är inte revolutionärer, anti-imperialister eller radikala. De är raka motsatsen. Vi får inte gå in i några politiska allianser eller enhetsfronter med dessa reaktionärer. De måste bekämpas självständigt. Vi får inte låta oss förvirras av ”kriget mot terrorn”. Samtidigt som vi går mot den religiösa fundamentalismen får vi inte bli en del av den imperialistiska alliansen under ”kriget mot terrorn”. Båda måste bekämpas, och vår främsta prioritering måste

vara en självständig strategi för att motarbeta båda och bygga ett livskraftigt alternativ grundat på socialistiska tankar. Världen måste bli fri från all sorts reaktion och förtryck.

Lästips

Farooq Sulehria: [Politiska islams uppkomst](#)

[Den islamiska fundamentalismens rötter](#) (2007)

[Tre resonemang om det politiska islam i Mellanöstern](#) (2011)

Gilbert Achcar: [Elva teser om den uppvaknande islamistiska fundamentalismen](#) (1981)

[Den återupplomstrande islamska fundamentalismen](#) (1987)

[Barbariernas kamp – 11 september och den nya världsordningen](#) (bok 2003)

[Religion och politik idag från ett marxistiskt perspektiv](#) (2010)

[Marx och profeten](#) (intervju 2019)

Walead Farwana: [Islamiska statens historia](#)

Chris Harman: [Profeten och proletariatet](#) (1994)

F R J Verhoeven: [Islam – Ursprung och utbredning](#) (bok 1962)